

П.С. Березівський, П.Н. Особа // Економіка АПК. – 2009. – №6 (174). – С.18-25.

2. Вітков М.С. Основні фактори інтенсифікації аграрного виробництва в перехідний період до ринку/ М.С. Вітков // Економіка АПК. – 2009. – №2 (168). – С. 17-20.

3. Дорофєєв О.В. Наслідки впливу інтенсифікації землеробства на екологічну рівновагу навколишнього середовища / О.В. Дорофєєв // ВІСНИК ПДДА. – 2011. - № 4. - С. 136 – 141.

4. Дудник О.В. Стратегії мінімізації ризиків в системі антикризового управління / О.В. Дудник, О.В. Смігунова, К.С. Богомоллова// Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. Вип. 185. – Харків: ХНТУСГ, 2017 р. – С. 191 – 200.

5. Крайнов И. П. Ликвидация непригодных пестицидов / И. П. Крайнов // Экологические и ресурсосбережение. Обзорная информация. – М.: ВНИИТИ. – 1999. – №2. – С. 47–55.

6. Романченко І.С. Екологічна безпека: екологічний стан та методи його моніторингу. [Навчальний посібник] / І. С. Романченко, А. І. Збітнев, С. Г. Бутенко. – К., 2006.

ДАБАРСЬКА А.О.*

*Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА ПІДПРИЄМСТВАМИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У розвитку багатьох галузей економіки нашої держави, і насамперед сільського господарства, дуже важливу роль відіграє збільшення обсягів виробництва зерна. Це пояснюється його винятковим значенням та різнобічним використанням.

Підвищення економічної ефективності сільського господарства в цілому передбачає збільшення виробництва і підвищення якості сільськогосподарської продукції при одночасному зменшенні затрат праці і матеріальних засобів на одиницю продукції. Розв'язання цієї проблеми нерозривно пов'язане з подальшою всебічною інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва, в процесі якої забезпечується підвищення врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності худоби і птиці. В сучасних умовах сільське господарство розвивається переважно на основі інтенсифікації, що є основним джерелом підвищення його економічної ефективності.

Шляхи підвищення ефективності виробництва зерна, які забезпечують подальше збільшення обсягів виробництва продукції і зменшення витрат на одиницю продукції, передбачають комплекс таких основних заходів: поліпшення використання землі, підвищення її родючості; впровадження комплексної механізації і автоматизації виробництва; поглиблення спеціалізації і концентрації виробництва на основі міжгосподарської кооперації і агропромислової інтеграції; раціональне використання виробничих фондів і трудових ресурсів; впровадження інтенсивних і ресурсозберігаючих технологій та індустріальних методів виробництва; підвищення якості і збереження виробленої продукції; широке використання прогресивних форм організації виробництва і оплати праці; розвиток сільськогосподарського виробництва на основі різноманітних форм власності і видів господарювання і створення для них рівних економічних умов, необхідних для самостійної та ініціативної роботи.

У комплексі заходів підвищення економічної ефективності виробництва зерна найважливішим є поліпшення використання землі на основі підвищення її родючості і зростання врожайності сільськогосподарських культур. Ці завдання успішно вирішуються шляхом

---

* Науковий керівник – Подольська О.В., к.е.н.

виращування сільськогосподарських культур за технологією програмованих урожаїв з використанням досягнень науки, передової практики і забезпеченням високої якості праці. У середньому по господарствах Харківської області у 2017 році урожайність пшениці коливається на рівні 30,5 - 36,8 ц з 1 га зібраної площі [1].

Важливим напрямком підвищення економічної ефективності зернового виробництва є поліпшення якості зерна, особливо за рахунок сильних і твердих сортів пшениці з високим вмістом білка (15-17%) і клейковини (28-36%). Категорія «якість продукції» включає в себе сукупність властивостей, що характеризують міру спроможності даної продукції задовольняти потреби споживачів згідно з її цільовим призначенням. Якість зернових культур має важливе значення, оскільки закупівельні ціни на зерно встановлюються з урахуванням його якості. Збільшення виробництва і поліпшення якості зерна сприяють підвищенню дохідності зернового господарства, а отже, і зміцненню економіки сільськогосподарських підприємств. Однак, складне економічне становище сучасного сільського господарства і, особливо, відсутність необхідної кількості мінеральних добрив, засобів захисту рослин призвели до зниження родючості ґрунтів і погіршення основних показників ефективного господарювання в рослинництві - урожайності та якості продукції. Тому на сьогодні постає питання: яким чином компенсувати те, чого не вистачає в ґрунті, і як стабілізувати урожайність та підвищити якість зерна. Одним із можливих шляхів часткової компенсації азоту є використання бобових культур, які не тільки підвищують родючість ґрунту, а й поліпшують його структуру. Це в кінцевому результаті позитивно впливає на рівень урожайності, якість зерна і деякою мірою знижує шкідливість від хвороб та шкідників. В сучасній ситуації, коли не вистачає азотних добрив, одним із основних шляхів поповнення ґрунту азотом є використання азотофіксуючих систем або створення міжвидових агрофітоценозів. При цьому значно покращуються якісні характеристики зерна озимої пшениці [3].

Водночас впровадження у виробництво культур і сортів інтенсивного типу може мати й негативні наслідки. Розвиток інтенсифікації землеробства без дотримання відповідних умов призводить до погіршення структури ґрунту, підвищення темпів деградації земель і загострення екологічної ситуації.

Ще одним із напрямів підвищення економічної ефективності виробництва зерна є впровадження комплексної механізації і автоматизації виробництва. Вирішення цієї проблеми сприяє насамперед підвищенню продуктивності праці в сільськогосподарському виробництві, що є основним якісним фактором економічного і соціального розвитку. Зміцнення матеріально-технічної бази галузі, впровадження інтенсивних технологій виробництва та прогресивних форм організації праці зумовили підвищення урожайності зернових культур та збільшення виробництва зерна. Водночас досягнутий рівень виробництва не забезпечує потреби області в зерні.

Передовий досвід вітчизняного землеробства, і світова практика свідчать, що науково-технічний прогрес має в своєму розпорядженні ефективні засоби захисту ґрунтів від руйнування та підвищення їх родючості [4]. Також, агробіологічні властивості культур зумовляють оптимальну тривалість збирання врожаю.

Оптимальна тривалість збирання врожаю для різних сортів зернових становить 5-7 днів. Проте на практиці, з огляду на несприятливі погодні умови та низький рівень коефіцієнта готовності комбайнів, тривалість збирання врожаю зростає до 10 днів. Збільшення агротехнічного терміну збирання спричиняє збільшення втрат урожаю через осипання зерна. Крім оптимального агротехнічного терміну, слід визначити економічно доцільну тривалість збирання врожаю, тобто таку, за якої вартість втрат урожаю не перевищує витрати на придбання та експлуатацію додаткових комбайнів. Це дасть можливість сформулювати парк зернозбиральних комбайнів, який забезпечить збирання врожаю з мінімальними приведеними експлуатаційними затратами та максимальним прибутком. Також недопустимі значні втрати зерна при транспортуванні, зберіганні, переробці та використанні.

Розвиток та підвищення економічної ефективності зернового господарства є необхідною умовою не тільки для забезпечення населення продуктами харчування, а й піднесення ефективності виробництва інших видів продукції сільського господарства [2].

На нашу думку, важливими чинниками подальшого розвитку зернового господарства

України є: матеріально-технічне забезпечення виробництва; постачання високоврожайних, цінних у продовольчому і кормовому відношенні сортів посівного матеріалу; достатнє внесення мінеральних та органічних добрив; впровадження науково обґрунтованих сівозмін з оптимальним насиченням і раціональним розміщенням посівів зернових культур. У зв'язку із складним економічним станом вітчизняні виробники сільськогосподарської продукції дедалі частіше орієнтуються на екстенсивний шлях розвитку виробництва, що не дає змоги досягти високої ефективності та урожайності при вирощуванні продукції [5-7].

Таким чином, щоб вивести зернове господарство на належний рівень та забезпечити його прибутковість, у першу чергу товаровиробникам потрібна фінансова підтримка з боку держави, яка б спрямовувалась на придбання та застосування новітніх технологій щодо вирощування зернових; високоврожайних, стійких проти хвороб сортів посівного матеріалу; розробку науково обґрунтованих програм зерновиробництва, які б реально працювали.

Також на основі вище зазначеного можна розподілити основні заходи щодо поліпшення економічної ефективності у зерновиробництві за рівнями, на яких визначають економічну ефективність (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл заходів щодо поліпшення економічної ефективності у зерновиробництві

Рівні визначення економічної ефективності	Заходи поліпшення
Народногосподарська економічна ефективність сільського господарства	Покращення законодавчої бази та державного контролю за діяльністю сільськогосподарських виробників, субсидювання сільськогосподарських товаровиробників
Економічна ефективність рослинництва	Загальногалузеве планування посівів, контроль збирання урожаю, вплив на ціноутворення, зміцнення матеріально-технічної бази
Економічна ефективність виробництва підприємств зернопродуктового підкомплексу	Зниження собівартості шляхом вертикальної інтеграції виробництва, спільне виробництво, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, впровадження прогресивних форм організації праці
Економічна ефективність виробництва зернових	Впровадження інтенсивних технологій виробництва зернових
Економічна ефективність агротехнічних заходів	Впроваджувати досягнення науки та передової практики стосовно використання земельних ресурсів, внесення мінеральних та органічних добрив, впровадження нових районованих високопродуктивних сортів рослин, оптимізувати строки сівби та збирання зернових, оновити машино-тракторний парк підприємств області

Таким чином, підвищення економічної ефективності виробництва зернових культур - це з однієї сторони, максимальне збільшення виробництва продукції, а з іншої - систематична боротьба за економію. Чим більше виробляється продукції і менше витрачатиметься ресурсів на її одержання, тим ефективніше виробництво і більша сума прибутку в господарствах.

Література.

1. Рослинництво Харківщини [статистичний збірник]. - М.: Головне управління статистики у Харківській області, 2010. - 124 с.
2. Обелець О.С. Економічна ефективність зернового виробництва в Україні // Економіка АПК. -2003. № 10. - С. 59 - 64.
3. Чмир С.М. Роль сівозмін у розвитку виробництва зерна // Економіка АПК. - 2008. - № 10. -С. 18 - 20.
4. Нетіс І. Озима пшениця: Шляхи підвищення економічної ефективності вирощування // Пропозиція. - 1999. - № 12. - С.38 - 39.
5. Островерх О.В. Необхідність управління змінами в організації / О.В. Островерх, О.В. Родіонов // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. Випуск 172 – Харків: ХНТУСГ. – 2016. – С. 62-68.
6. Островерх О.В. Сільськогосподарська кооперація як один із шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств / О.В. Островерх, К.С. Богомолва // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. Випуск 185 – Харків: ХНТУСГ. – 2017. – С. 69-75.
7. Подольська О.В. Напрямки підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств України / О.В. Подольська, К.С. Богомолва // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Управління інноваціями в маркетингу: сучасні тренди і стратегічні імперативи" (Познань, Польща, 12-13 квітня 2018 р.), – с.7-10.

ЖИВОТЧЕНКО В.В.*

*Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

ПЛАНУВАННЯ І КОНТРОЛЬ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Планування і контроль на підприємстві є важливою складовою для досягнення ефективності діяльності підприємства. Саме планування формує фундамент для визначення стратегії діяльності підприємства в майбутньому, а контроль є визначальним фактором для успішної реалізації даної стратегії, забезпечуючи усунення невизначеності інформації та попередження виникнення проблем при кризових ситуаціях. Таким чином, питання організації планування та контролю на підприємстві, а особливо в аграрному виробництві, набуває великої актуальності в наш час.

У сучасній економіці питання планування пройшло тернистий шлях зміни поглядів, починаючи з директивного, яке характеризувалося жорстким дотриманням нормативів і показників, до самокерованого, яке існує в сучасному ринковому механізмі регулювання економіки.

Методологічні, методичні й організаційні аспекти планування за часів планової економіки розглядали такі вчені: Бочаров В.В., Петухов Р.М., Терещенко О.О. та ін. Щодо закордонних вчених, то значний внесок в плануванні як функції управління мали Акофф Р., Ансофф І., Мескон М.Х. та ін.

Щодо дослідження проблеми організації системи контролінгу, то дані питання розглядали закордонні автори Хан Д., Хорват П., Примак А.Г., Фалько С.Г. та ін.

Р. Акофф визначив такі основні принципи, які забезпечують ефективність процесу планування: принцип холізму, безперервності, гнучкості, точності, участі, наступності,

---

* Науковий керівник – Зайка С.О., к.е.н.